

BP'nin Çıkarları Britanya'nın Savaşlara, Darbelere ve Diktatörlere Verdiği Desteği Nasıl Yönlendiriyor?

Dışişleri Bakanlığı, büyük ölçüde küresel iklim kirliliğinin müsebbibi olan BP tarafından ele geçirilmiş durumda. İran'dan Azerbaycan'a, Irak'tan Nijerya'ya, Rusya'dan Venezüella'ya kadar Birleşik Krallık, saygın bir dış politikadan ziyade şirketin kârına daha fazla öncelik veriyor.

Kısa bir süre önce [açıklanan](#) gizli dosyalar, BP'nin Britanya ve ABD ordularının 2003 yılında Irak'ı işgal etmesinden bu yana 15 milyar sterlin değerinde Irak petrolü pompaladığını ortaya koydu.

Londra ve Washington'daki hükümetler Irak savaşının petrolle ilgili olduğunu uzun süre boyunca inkâr ettiler. Ancak BP, 35 yıllık bir aradan sonra 2009 yılında ülkeye geri döndü ve ülkenin güneyinde Britanya işgali altındaki Basra yakınlarında Irak'ın en büyük petrol sahasında önemli bir hisseye sahip oldu.

Britanya'nın 2011'deki bir başka askerî müdahalesinin ardından Libya'da da benzer bir durum yaşandı.

Bu savaştan on bir yıl sonra, geçen yılın ekim ayında Libya Ulusal Petrol Şirketi, BP'nin ülkede doğal gaz sondajına başlamasını [kabul etti](#). BP, Libya'da Galler'in yaklaşık üç katı büyüklüğünde arama alanlarını kontrol ediyor.

Britanyalı yetkililerin, insan hakları için olduğunu iddia ettikleri ama aslında petrol ve jeopolitik çıkarlar uğruna savaşmak gibi uzun süredir devam eden bir alışkanlıkları mevcut.

Gizliliği kaldırılan [dosyalar](#), Harold Wilson'un İşçi Partisi hükümetinin 1960'ların sonunda Nijerya'nın ayrılıkçı Biafra bölgesine yönelik saldırısını gizlice silahlandığını ve desteklediğini gösteriyor. Öncelik yine o zamanlar BP ve Shell'in müştereken sahip olduğu petrol çıkarlarıydı.

Britanya'nın petrol savaşlarının etkileri daha büyük olamazdı. Biafra Savaşı, 1960'ların sonunda dünyanın en kötü insanî kriziydi ve üç milyona yakın insanın ölümüne neden oldu.

Irak'ta yüz binlerce kişi insanî bir felâketin ortasında öldürüldü. Libya ise terörizm ve köle pazarları için güvenli bir sığınak hâline geldi ve henüz toparlanamadığı bir iç savaşa sürüklendi.

Diktatörlükler

Whitehall'un çirkin alışkanlıklarından bir diğeri olan dünyanın dört bir yanındaki baskıcı rejimlerin desteklenmesi de büyük ölçüde BP'nin çıkarlarının korunması ile açıklanmaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Britanya'nın en iyi bilinen ve en geniş kapsamlı darbelerinden biri 1953 yılında İran'da gerçekleşti. MI6 ve CIA, ülkenin petrolünü millîleştiren, demokratik yollarla seçilmiş hükümeti devirdi; millîleştirmenin ana hedefi BP'nin öncüsü olan Anglo Iranian Oil Corporation'dı.

Dosyalar, Britanya'nın Tahran'da BP'nin kâr arayışını gözetecek bir diktatörün iktidarda olmasını tercih ettiğini [gösteriyor](#). Nitekim Londra ve Washington, önümüzdeki çeyrek yüzyıl boyunca Britanya ve ABD'nin desteğiyle ülkeyi demir yumrukla yönetecek olan Şah'ı başa geçirdi.

Aradan 40 yıl geçti ve MI6'nın 1992 ve 1993 yıllarında petrol zengini Azerbaycan'da Britanya'nın –özellikle de BP'nin– petrol çıkarlarını desteklemek amacıyla iki [darbeye](#) karıştığı bildirildi.

Bu olaylarla ilgili çok az ayrıntı biliniyor; operasyonları detaylandıran Britanya menşeli bir medya raporu, muhtemelen bir D-Notice [Britanya hükümetince bir haberin yayınlanmasını yasaklayan emir. –çn.] sonucu kaldırıldı ve o zamandan beri çok az şey ortaya çıktı.

Whitehall'un neden dünyanın kanıtlanmış en büyük petrol rezervlerine sahip Venezüella'daki Nicolás Maduro hükümetinin görevden [alınmasını](#) istediğini açıklayan da Britanya'nın petrol çıkarlarıdır.

2016-19 yılları arasında görev yapan Alan Duncan, Britanya'nın Venezuela'da muhalif Juan Guaidó'yu devlet başkanı olarak tanımasını gerektiren rejim değişikliği

abalarının arkasındaki bakanlardan biriydi.

Duncan Őunları kaydetti: “[Venezüella’da] petrol endüstrisinin yeniden canlanması, herhangi bir toparlanmada temel bir unsur olacaktır ve Shell ve BP gibi Britanya Őirketlerinin bunun bir parçası olmak isteyeceğini tahmin edebiliyorum.”

Mısır, Umman, Venezüella

Demokrasiyi savunduğunu iddia eden Whitehall planlamacıları, iş dünyası için daha iyi oldukları düşüncesiyle düzenli olarak diktatörleri tercih ediyor.

Mısır’da Britanya, bir önceki yıl ülkenin demokratik yollarla seçilmiş ilk liderini deviren askerî darbenin ardından 2014 yılında iktidara gelen Abdülfettah El Sisi’nin desteklenmesine yardımcı oldu.

Britanya’nın Mısır’da eŐi benzeri görülmemiş bir siyasî baskıya girişen diktatöre verdiği desteğin ardında yatan temel [ıkar](#) petroldür. BP, son yıllarda Mısır’ın petrolünün neredeyse %40’ını üretti ve Őu anda da gazının %50’sini üretiyor.

Sisi’nin iktidara gelmesinden bir yıl sonra, 2015 yılında BP, beŐ gaz sahasını içeren Batı Nil Deltası gaz geliştirme projesine 9 milyar dolarlık yeni bir yatırım yapacağını duyurdu. Şirket, Őu anda Mısır’ın gaz üretiminin %25’ini karşılayan projede %83’lük bir paya sahip.

Kızıldeniz’in diğer tarafında, Arabistan’da Whitehall’un Orta Doğu’daki en yakın müttefiki olarak Umman diktatörlüğü bulunuyor. Umman’ı 50 yıl boyunca yöneten bir önceki Sultan, 1970 yılında SAS destekli bir darbeye göreve getirilmişti ve bu ülke gizlice Britanya’nın casus üslerine ev sahipliği yapmaktadır.

BP’nin Umman’da, Şirketin %60 hissesine sahip olduğu –uluslararası standartlara göre çok yüksek bir oran– ve Umman devletine %40 pay bıraktığı “dev Khazzan gaz sahası” da dâhil olmak üzere büyük [yatırımları](#) bulunmaktadır.

Brezilya’da gizli anlaşmalar

Britanya’nın 2019-22 yılları arasında, Brezilya’da iktidarda olan Jair Bolsonaro ve ülkenin aşırı sağı ile yaptığı gizli [anlaşmaları](#) büyük ölçüde açıklayan da petrol çıkarlarıydı.

Britanyalı yetkililerin gözü uzun zamandır Güney Amerika ülkesinin petrol ve gaz rezervlerinin de aralarında bulunduğu ekonomik kaynaklarındaydı.

Bolsonaro’nun başkanlığı döneminde milyonlarca sterlin değerinde Britanya [yardımı](#), Britanya iş dünyasına “fırsatlar” sunmak üzere Brezilya’nın enerji piyasalarını “açmaya” odaklanmıştı.

Belgeler, Britanyalı yetkililerin Brezilya'da 2018'de yapılan seçimlerden önceki aylarda Bolsonaro'larla bir araya geldiklerini ve seçimlerden sonra da işbirliğini sürdürdüklerini ortaya koyuyor.

Britanya, 2017 yılında BP ve Shell adına Brezilya hükümeti nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunurken, Britanya'nın Brasília Büyükelçisi Vijay Rangarajan da 2018 ve 2019 yıllarında her iki şirketin temsilcileriyle en az 20 kez bir araya geldi.

Rusya bağlantısı

Rusya son yıllarda BP için bir başka büyük ödül oldu. Şirket, 2022'de Ukrayna'nın işgalinin ardından ülkeden ayrılacağını açıklayana dek büyük miktarlarda petrol pompalayarak Vladimir Putin'in ülke üzerindeki hâkimiyetini sağlamlaştırmasına yardımcı oldu.

Declassified, BP'nin 2000 yılından bu yana Putin'in yönetimindeki Rusya'dan en az 271 milyar sterlin değerinde petrol çıkardığını [ortaya koydu](#).

Bu strateji, 1999 yılında Putin'e BP'nin varlıklarının "Rusya'daki önemli bir Britanya çıkarı" olduğunu söyleyen dönemin başbakanı Tony Blair'in yardımıyla güvence altına alındı.

Sızdırılan bir ABD telgrafına göre, 2003 yılına gelindiğinde BP, Rusya tarihindeki en büyük yabancı yatırımcı konumuna gelmiş ve şirketin devlete ait gaz şirketi Gazprom ile ortaklığı "bizzat Putin tarafından kutsanmıştı."

Kanıtlar, Blair ve MI6'nın Putin'in 2000 yılında seçilmesine yardım ettiğini ve bunun bir nedeninin de BP'nin Rusya'daki tehlikeye giren çıkarlarına yardım etmek olduğunu gösteriyor.

Declassified tarafından elde edilen Dışişleri Bakanlığı belgeleri, Blair'den BP'nin 1997 yılında 571 milyon dolara %10 hissesini satın aldığı Rus petrol şirketi Sidanco'nun iflası konusunda BP için lobi yapmasını istediğini gösteriyor.

Sidanco sonunda kurtarıldı ve 2002 yılında BP, şirketteki hissesini 375 milyon dolar daha ödeyerek %25'e çıkardı. 2003 yılında BP, Sibiry'a'daki petrol yataklarını işletmek üzere yarı hisseli (50-50) ortak bir girişim kurmak için Rus petrol şirketi TNK'ye 7 milyar dolar daha ödedi.

Blair bu dönemde Putin ile olan ilişkilerinde Rusya'nın Çeçenistan'daki acımasız savaşını [görmezden gelerek](#), amacı büyük ölçüde BP için Rus petrolünü güvence altına almak olan ve Britanya askerî teçhizatının ihracatını da içeren bir kampanya başlattı.

İstihbarat bağlantısı

BP, 1909 yılında Anglo-Persian Oil Company olarak kurulmuş ve 1954 yılında adını British Petroleum Company olarak değiştirmiştir.

Şirket, uzun zamandır Britanya'nın Gizli İstihbarat Servisi MI6 ile yakın ilişki içindeydi. *Mail on Sunday*'de 2007 yılında yayınlanan ve daha sonra kaldırılan bir makalede, şirketin bir muhbiri, "BP'nin iş kazanmasına yardımcı olmak... ve hükümetlerin siyasî yapısını etkilemek üzere MI6 ile en üst düzeylerde yakın işbirliği içinde çalıştığını," iddia etmiştir.

2001 tarihli anılarında dönük eski MI6 görevlisi Richard Tomlinson, BP'nin "ilgili CX [istihbarat] alan MI6 irtibat görevlilerinin" bulunduğunu yazdı.

BP'de iyi iş çıkararak isimlerden biri, Mayıs 2015'te şirkete icracı olmayan direktör olarak katılan eski MI6 şefi Sir John Sawers'tır. Görünüşe göre bir önceki yıl casusluk teşkilâtının başkanlığından istifa ederken "[sonraki görevi belli olmuştu.](#)"

Sawers, takip eden yedi yıl boyunca şirketten 1.1 milyon sterlin ücret kazandı ve geçen yıl 135.000 sterlin [değerinde](#) bir hisse sahibi oldu. BP, "John, işimiz için çok önemli olan uluslararası politika ve güvenlik konularında uzun bir deneyime sahip," yorumunu yaptı.

Sawers, 1999-2001 yılları arasında Blair'in dış politika danışmanı olarak görev yaptı ve Mayıs 2003'te Britanya'nın Irak işgali sonrasında ilk özel temsilcisi olarak atandı.

MI6'nın bir başka üst düzey ismi, eski terörle mücadele başkanı Sir Mark Allen da hükümet hizmetinden ayrıldıktan sonra BP'ye katıldı ve şirketin, dönemin Libya diktatörü Muammer Kaddafi ile 15 milyar sterlinlik bir petrol sondaj sözleşmesini müzakere etmesine yardımcı oldu.

MI6 mensubuyken Allen, Kaddafi rejimiyle bir yakınlaşma geliştirmişti.

Devamlı değişen döngü

MI6 ve Whitehall arasındaki [döngü](#) neredeyse hiç durmuyor. BP'ye danışmanlık yapan üst düzey yetkililer arasında eski savunma kurmay başkanı General Nick Houghton ve NATO genel sekreterliğine kadar yükselen İşçi Partisi'nin eski savunma bakanı Lord George Robertson da bulunuyor.

Ancak bu döngü tersinden de işliyor, yani BP yetkilileri de hükümete katılabiliyor. BP'de ana yönetim kurulu da dâhil olmak üzere 24 yıl geçiren John Manzoni, Britanya'nın en kıdemli devlet memurlarından biri olan Kabine Ofisi'nin daimî sekreteri ve 2014-20 yılları arasında Kamu Hizmeti'nin genel müdürü oldu.

BP'nin iki genel müdürü, Bernard Looney ve Bob Dudley, kısa bir süre önce sırasıyla

Boris Johnson ve David Cameron'ın İş Konseyi ve İş Danışma Grubu'nda yer aldılar.

İşçi Partisi döneminde ise durum biraz farklıdır. Blair'in 1997 seçim zaferinden birkaç gün sonra, eski BP başkanı Sir David Simon asalet ünvanı aldı ve ticaret bakanı oldu.

Geçici görevler, yakın bağlantıların kurulmasının bir başka yoludur. Örneğin, Britanya'nın Suudi Arabistan, Irak, Suriye ve Katar Büyükelçisi olan Simon Collis, Ürdün ve Birleşik Arap Emirlikleri'ndeki daha önceki diplomatik görevleri arasında BP'ye geçici olarak atanmıştı.

Bu pozisyonda, BP'nin Orta Doğu'daki politik ve hükümet ilişkileri müdürü olarak görev yapmıştır.

Sonuçlar

Britanya'nın BP'yi desteklemesinin önemli sonuçları olacaktır. 60'tan fazla ülkede faaliyet gösteren şirket, 1965'ten bu yana dünyadaki karbon emisyonlarının [%10'undan fazlasının](#) sorumluluğunu taşıyan dört küresel şirketten biridir (diğer üçü Shell, Chevron ve Exxon'dur).

Kampanya grubu Global Justice Now, BP'nin iklim değişikliği üzerindeki etkisinin küresel güneydeki ülkelere 1.56 trilyon dolar gibi astronomik bir rakama mâl olabileceğini tahmin [ediyor](#).

Britanya halkının enerji faturaları yükselirken ve şirkete daha fazla vergi uygulanmasına yönelik talepler artarken, 2022 yılında BP, yüzyılı aşkın bir süredir elde ettiği en büyük kârı (32 milyar sterlin) sağladı. Şirket, yeşil enerjiye geçiş yaptığını iddia etse de hâlen daha fosil yakıtlara çok daha fazla yatırım yapmaktadır.

Yakın zamanda yapılan bir [ankete](#) göre Britanya halkı, iklim değişikliğini karşı karşıya olduğumuz bir numaralı güvenlik tehdidi olarak görmektedir. Bu da, BP'nin Britanya ve dünya kamuoyunun hayatının tehlikeye atılmasında kilit bir rol oynadığı anlamına gelmektedir.

Savaşlar, darbeler, diktatörlükler ve iklim değişikliği, Whitehall'un BP'yi desteklemesinin sonuçlarıdır. Hâlihazırda Britanya hükümeti yanlış yolda ilerliyor; uzun süredir birlikte çalıştığı petrol ortağını güçlendirmek ve onunla işbirliği yapmak yerine ona yatırım uygulamalı ve sansürlemelidir.

Mark Curtis
19 Temmuz 2023
[Kaynak](#)